

Työehdot-osasto/Björkbacka

11.3.2020

Eduskunnan talousvaliokunta
TaV@eduskunta.fi

Kuulemistilaisuutenne 12.3.2020

U 2/2020 vp Valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi oikeudenmukaisen siirtymän rahaston perustamiseksi ja 14.1.2020 annettu muutettu ehdotus Euroopan aluekehitysrahastoa, Euroopan sosiaalirahasto plussaa, koheesiorahastoa ja Euroopan meri- ja kalatalousrahastoa koskevista yleisistä säännöksistä ja rahoitussäännöistä sekä turvapaikka- ja maahanmuuttorahastoa, sisäisen turvallisuuden rahastoa ja rajaturvallisuuden ja viisumipolitiikan rahoitusvälinettä koskevista rahoitussäännöistä (oikeudenmukaisen siirtymän rahasto)

Oikeudenmukaisen siirtymän rahasto on yksi hyvä väline edistää työntekijöille reilua ilmastopolitiikkaa

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:n mielestä valtioneuvoston kantaluonnos on hyvä. Myös SAK kannattaa tavoitetta siirtymisestä ilmastoneutraaliin talouteen Euroopassa vuoteen 2050 mennessä, kunhan siirtymän suunnittelussa huomioidaan Pariisin sopimuksen mukaisesti työntekijöiden turvaa ja säällisiä työpaikkoja edistävä oikeudenmukainen siirtymä.ⁱⁱⁱ (Pariisin Ilmastososopimus 2015 ja ILO:n suuntaviivat oikeudenmukaisesta siirtymästä kohti kaikille kestäviä talouksia ja yhteiskuntia). Komission esittämä oikeudenmukaisen siirtymän mekanismi (JTM) ja oikeudenmukaisen siirtymän rahasto (JTF) viestivät siitä, että komissio ja jäsenvaltiot ovat tunnistaneeet vihdoon sosiaalisen ulottuvuuden osaksi ilmastopolitiikkaa.

Onnistunut siirtymä ilmastoneutraaliin talouteen luo kestäväää kasvua, liiketoimintamahdollisuuksia ja säällisiä työpaikkoja sekä säilyttää niitä. Erityisesti työntekijöiden osaamisen päivittämiseen ja uudelleen koulutukseen on panostettava riittävästi siirtymän aikana. Yksi hyvä väline tavoitteen toteuttamiseksi on koheesipolitiikka ja uusi komission esittämä oikeudenmukaisen siirtymän rahasto.

On tärkeää, että tämä komission ehdotus on linjassa EU:n sosiaalisen pilarin kanssa.

SAK:n yksityiskohtaisia huomioita komission asetusluonnoksesta

Asetusehdotusten arviointi ja yksityiskohtaisempien kannanottojen muodostaminen jatkuu ja täsmentyy edelleen lainsäädäntöehdotusten käsittelyjen edetessä ja rahoitusratkaisujen täsmentyessä. Alla SAK:n yksityiskohtaisempia näkemyksiä jo esitettyihin kantoihin ja evästystä jatkovalmistelua varten.

EU:n 2030 päästövähennystavoitteen kunnianhimon tasoa voidaan nostaa 55%:iin.

Komission JTF-esityksen artiklan 2. erityinen tavoite olisi keskityttävä alueiden ja "ihmisten" sijaan alueisiin ja "kansalaisiin sekä työntekijöihin"

Työehdot-osasto/Björkbacka

11.3.2020

osana ilmastoneutraaliin talouteen siirtymistä. Tämä olisi paremmin linjassa Pariisin sopimuksen ja EU:n pitkän aikavälin ilmastostrategian 2050 kanssa, joissa tunnistetaan työntekijöiden sitouttamisen keskeinen merkitys kunniahimoisen ilmastopolitiikan onnistumiselle.

Kaikkien jäsenvaltioiden valmisteltava JTF-suunnitelma osana kansallista ilmasto- ja energiasuunnitelmaa

Myös SAK:n mielestä oikeudenmukaisen siirtymän rahastosta saatavan tuen tulisi olla ehdollista sille, että tukea saava jäsenvaltio on sitoutunut toimiin 2050 ilmastoneutraaliustavoitteen saavuttamiseksi. On myös tärkeää, että EU:n talousarviosta tuetaan oikeudenmukaista siirtymää kaikissa jäsenvaltioissa. Tämän lisäksi kaikilta jäsenvaltioilta pitäisi edellyttää monipuolisten, ml. työllisyys- ja osaamistarvekartoitukset, sisältävien alueellisten oikeudenmukaisen siirtymän suunnitelmien lisäksi vastaavat kansalliset suunnitelmat osana energia- ja ilmastosuunnitelmia (NECP).

Työmarkkinatoimijat laajasti mukaan JTF-rahaston suunnitteluun ja seurantaan

On positiivista, että komissio esittää ja Suomi kannattaa oikeudenmukaisen siirtymän rahaston toimeenpanoa jäsenvaltioissa artiklan 6 mukaisesti eli kumppaneiden kanssa yhteistyössä toteutettavaksi. Kyse on siitä, että mm. työmarkkinaosapuolet ovat mukana sopimusten ja ohjelmien valmistelussa ja seurannassa. Kumppanien keskeinen rooli on huomioitava niin alueellisissa oikeudenmukaisen siirtymän suunnitelmissa kuin kansallisten energia- ja ilmastostrategioiden valmistelussa. Työntekijöillä pitäisi olla lisäksi nykyistä huomattavasti parempi mahdollisuus osallistua ilmastopolitiikan (ml. oikeudenmukainen siirtymä) suunnitteluun myös yrityksissä, eri toimialoilla ja EU:ssa.

Koheesiorahasta isompi kohdennus ilmasto- ja oikeudenmukaisen siirtymän rahaston toimille

Komissio on esittänyt oikeudenmukaiselle siirtymälle 100 miljardin euron rahoitusta, josta 7,5 miljardia kohdennettaisiin oikeudenmukaisen siirtymän rahastoon. Tämä on positiivista. Koska tavoite siirtymisestä ilmastoneutraaliin talouteen Euroopassa vuoteen 2050 mennessä edellyttää suuria muutoksia yhteiskunnissamme ml. elinkeinoelämä, pitää siirtymän mahdollistaviin toimiin olla riittävä rahoitus suhteessa muutoksen kokoon. Jo vuonna 2018 komission esittämä koheesio- ja rakennerahastojen 25% osuuden kohdentaminen ilmastotavoitteen saavuttamiseen ei ole riittävä. SAK:n mielestä osuus pitäisi nostaa 30%:iin ja osa tästä lisärahasta olisi kohdennettava oikeudenmukaisen siirtymän rahastoon.

Teollisuuslaitosten kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen ja työllisyyttä ylläpitävät tai luovat toimet keskiöön

Oikeudenmukaisen siirtymän rahaston varojen jakomenetelmän esitetään huomioivan siirtymään liittyviä taloudellisia, sosiaalisia ja työllisyysvaikutuksia seuraavalla tavalla: hiili-intensiivisen NUTS2-tason

Työehdot-osasto/Björkbacka

11.3.2020

(suuralueet) teollisuuslaitosten kasvihuonekaasupäästöt (49%), työllisyys kivihiilen ja ruskohiilen louhinnassa (25%), hiili-intensiivisen NUTS2-tason alueiden työllisyys teollisuudessa (25%), turpeen tuotanto (0,95) ja liuskeöljyn tuotanto (0,05%). Jakomenetelmä vaikuttaa painotuksineen Suomen näkökulmasta hyvin perustellulta.

Suomen ilmastopaneelin mukaan vuoteen 2035 mennessä Suomessa tarvittaisiin 35 mt CO₂e lisäpäästövähennykset. Tästä teollisuuden prosessiperäisten päästöjen vähennystarve olisi 40-50% (mm. teräs, kemia, sementti).

SAK:n näkemyksen mukaan selkeästi suurin tarve (mitattuna potentiaalisella työntekijöiden kohderyhmämäärällä) oikeudenmukaisen siirtymän rahaston käytölle tulee olemaan teollisuuslaitosten kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisessä ja sen myötä työllisyyden turvaamisessa. Onnistuessaan JTF on yksi tärkeä väline hiilivuodon estämisessä.

Teollisuuslaitokset ovat usein suuria, joten on perusteltua, että myös suuret yritykset voisivat hakea JTF-rahoitusta.

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2017 noin 10% Suomen co₂- päästöistä on peräisin turpeen poltosta. Koska ilmastotoimilla tulee olemaan työllisyysvaikutuksia energiaturpeen tuotannon osalta, myös sinne on perusteltua suunnata oikeudenmukaisen siirtymän -rahoitusta. Kyseessä on kuitenkin huomattavasti pienempi joukko työntekijöitä kuin energiantensiivisessä teollisuudessa, joten EU:n komission Suomen maaraortin suositus oikeudenmukaisen siirtymän rahoituksen kohdentamisesta ensisijaisesti vain turvesektorille ei ole perusteltua. SAK ei kannata myöskään EU:n komission esittämää rahojen kohdentamista pelkästään Pohjois- ja Itä-Suomeen. Suomen kaikilta neljältä NUTS 2-alueelta pitäisi voida hakea rahoitusta, jos kriteerit täyttyvät.

Työntekijät rahaston kohderyhmänä keskiöön

Komission oikeudenmukainen siirtymä rahastoluonnoksen artiklassa 4. käsitellään tuen laajuutta. Siinä listataan 11 toimenpidekohtaa, joista vain kohdissa h), i), ja j) kohderyhmänä ovat työntekijät, muissa yritykset ja niihin tehtävät investoinnit yhtä kohtaa lukuun ottamatta. Komission ehdotuksen mukaan rahoitusta saisi työntekijöiden uudelleen koulutukseen ja osaamisen päivittämiseen, apua työnhakuun sekä työntekijöiden aktiivisen osallistamiseen. Ehdotetut toimenpiteet ovat tarpeellisia. Esityksestä ei kuitenkaan selviä, mikä näiden eri toimenpiteiden osuus rahoituksesta olisi suhteessa toisiinsa. Vaikka yritysten investointitarve kohti ilmastoneutraalia taloutta on ilmeinen ja niiden nopeuttamiseen tarvitaan kannustimia, olisi nimenomaan oikeudenmukaisen siirtymän rahaston osalta keskityttävä kohderyhmänä työntekijöihin. Oikeudenmukaisen siirtymän mekanismin kaksi muuta, selkeästi suurempaa kokonaisuutta, Invest EU ja EIP-ryhmän rahaston käyttö, kun edistävät erityisesti yksityisten ja julkisten toimijoiden kestäviä investointeja.

Työehdot-osasto/Björkbacka

11.3.2020

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Lisätiedot

kansainvälisten asioiden asiantuntija Pia Björkbacka
pia.bjorkbacka@sak.fi
puh. 050 464 5342

ⁱ <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2016/20160200#idp446049760>

ⁱⁱ https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/documents/publication/wcms_432859.pdf